

Kontrollkäik SA-sse Võnnu Haigla

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 09.04.2014 etteteatamata SA-d Võnnu Haigla.

SA Võnnu Haigla (edaspidi ka *haigla*) osutab õendusabiteenust ja hooldusteenust. Haiglale on antud tegevusluba õendusabiteenuse osutamiseks 11 voodikohal.

Kontrollkäigu ajal osutati õendusabiteenust 6 inimesele. Patsientidega vahetult tegelevatest töötajatest oli kontrollkäigu ajal tööl hooldusjuht, õde, kaks põetajat ja liikumisravi õde.

Õiguskantsler haiglat varasemalt kontrollinud ei olnud.

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolli artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni,¹ kas haiglas on tagatud õendusabiteenust saavate isikute põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäigul pöörasid õiguskantsleri nõunikud kõrgendatud tähelepanu patsientide vabaduspõhiõiguse tagamisele ja nende kohtlemisele. Samuti kontrollisid nõunikud õendusabiteenuse osutamise dokumenteerimist. Kontrollkäigu kestel külastasid õiguskantsleri nõunikud haigla ruume, vestlesid haigla töötajate ja patsientidega ning tutvusid juhuvalikul patsientide raviandmetega. Intervjueeritud patsiendid olid üldiselt rahul haigla ja selle töökorraldusega.

Kontrollkäigul osales õendusabi ekspert, kelle hinnangul olid haiglas olemas asjakohased abivahendid patsientide abistamiseks ja nende hooldamise kergendamiseks ning neid rakendati patsientide vajadusi arvestavalt.

Õenduslugude analüüsi tulemusena leidis aga ekspert, et kohati oli dokumenteerimine puudulik. Näiteks tõi ekspert välja, et puudulikud olid õendustegevuse sisu kirjeldused. Õendustegevuse eesmärk oli küll püstitatud, kuid puudus info, millal sinna tahetakse jõuda. Ekspert märkis, et sissekanne õendusdiagnoosi ja õendusprobleemide kohta olid sageli erinevad. Õendusdiagnoos ei ole haiguse nimetus, kuid dokumentides kattus õendusdiagnoos sageli arsti diagnoosiga. Õenduslugude sissekannetest ei leidnud teavet arstidega konsulteerimise kohta, ehkki töötajate sõnul on võimalus arstiga konsulteerida telefoni teel. Ka see tuleks eksperdi arvates õendusdokumentatsioonis ära märkida. Kõikides kontrollitud õenduslugudes (8) olid patsientide valuravi osas puudulikud sissekanded, ehkki patsiendi saatedokumentides oli valukaebusi kirjeldatud. Inaktiivsete haigete puhul, kelle jaoks aktiveerimine on ülioluline õendusravi osa, polnud igapäevaseid sissekandeid toimingute/ liikumisravi kohta. Veel tõi ekspert, et ehkki õendusplaanides olid planeeritud tegevused

---

¹ Piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolli artikli 4 järgi on riigi ennetusametusel õigus külastada kohti, kus hoitakse või võidakse hoida isikuid, kellelt on võetud vabadus avalikku võimu teostava asutuse korralduse alusel, sellise asutuse toetusel või sõnaselgel või vaikival nõusolekul. „Vabaduse võtmine“ tähendab siinjuures /.../ ametiasutuse korraldusel isiku mis tahes vormis kinnipidamist, /.../ või paigutamist riiklikku või eraõiguslikku järelevalveasutusse, kust isikul ei ole lubatud oma tahte kohaselt lahkuda. Viide sellele, et õendusabi(hooldusravi)teenusel olevate isikute vabaduspõhiõigusi võidakse riigi teadmisel piirata, ilmnes nii [Terviseameti 2011. aasta analüüsist hooldusraviteenuse osutate kohta](#) kui ka [Eesti Patsientide Esindusühingu 2011. aasta kokkuvõttest hooldusravis esinenud juhtumite kohta](#). Õiguskantsleri läbiviidud kontrollkäigud näitavad, et oht vabaduspõhiõiguse piiramisele on täiesti olemas, mistõttu kontrollib õiguskantsler riigi ennetusametuse õendusabiteenuse osutajate tegevust.

ära toodud (nt vajalik pööramine/asendi muutmine, abistamine hügieenitoimingutes), ei kajastunud need teostatud tegevustena õenduspäevikute sissekannetes. Ekspert selgitas, et haiglas on vaja välja töötada ja rakendada lamatiste tekkimise vältimiseks, tekkepõhjuste väljaselgitamiseks, analüüsimiseks ja registreerimiseks, raviks ja ravi dünaamika jälgimiseks tegevusjuhised. Samuti on vaja välja töötada ning rakendada kukkumise ja traumade vältimise profülaktilised meetmed ja dokumenteerimise korra. Õenduslase dokumentatsiooni täitmist tuleks rakendada edukamalt ning töötajate teadmisi ja oskusi selles vallas oleks hea tõsta täiendõppe raames. Veel tegi ekspert ettepaneku, et hooldusravipatsiendid võiksid paikneda hooldusteenuse saajatest eraldi palatites. See tagaks efektiivsema ja kvaliteetsema õendusabi.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu tulemusel tuvastas õiguskantsler haiglas mõningad puudused:

- puudus õe väljakutse süsteem (4.1.);
- patsientide privaatsus pole haiglas piisavalt tagatud (4.2.).

(4.1.) Õe väljakutse süsteem

Kontrollkäigul ilmnes, et haiglas puudus õe väljakutse süsteem. Abi kutsumiseks tuli personali hõigata. Töötajad tõid välja, et haigla on väike, nad käivad kogu aeg ringi ja abi saamine pole raske. Teisalt nähtus ringkäigul, et haigla ruumide süsteem on väga liigendatud ning mõnda palatisse pääseb ainult läbi teise palati. Vestlusest ühe patsiendiga selgus, et ta oli kukkunud, kuid keegi talle appi ei tulnud. Lõpuks õnnestus tal siiski ise voodisse jõuda. Selliselt tekkis õiguskantsleri nõunikel kahtlus, kas patsientidel on igal ajal tagatud kiire abi saamise võimalus.

Õe väljakutse süsteem on patsiendi käeulatuses olev elektrooniline lahendus, mis võimaldab patsiendil oma abivajadusest tervishoiuteenuse osutaja töötajale operatiivselt teada anda. Selline teavituvõimalus on asendamatu lamavatele voodihaigetele ning teistele patsientidele voodis või tualetis kõrvalise abi kutsumiseks. Õe väljakutse süsteem suurendab patsiendi võimalusi saada kiiret ja adekvaatset abi ning see aitab realiseerida põhiseaduse (edaspidi PS) §-st 28 tulenevat igäühe õigust tervise kaitsele, mis hõlmab ohu vähendamist isiku elule ja tervisele.

Võttes arvesse asjaolu, et õendusabiteenuse patsientidel on tõenäoliselt tõsine tervisekahjustus või häire, mille kulg võib ettearvamatult areneda (pahatihti on tegu voodihaigetega), on tervise kaitse seisukohast oluline tagada patsientidele võimalus abivajadusest kiirelt teada anda. Abi kutsumine peaks nõudma minimaalset pingutust, kuna igasugune füüsiline liigutamine võib patsiendi olukorrast tulenevalt olla raskendatud. Seetõttu peaks õe väljakutse süsteemi napp paiknema patsiendi käeulatuses selliselt, et seda on võimalik lihtsalt ja kiiresti kasutada. Nupu kasutuse eelduseks on seegi, et patsientidele on selgitatud selle olemasolu, kasutamise otstarvet ja tööpõhimõtet.

Kiire abi kutsumise võimaluse olemasolu aitab tagada ka inimväärse hoolduse patsientidele, kes ise ei ole suutelised oma igapäevatoimingutega toime tulema (nt joogivee kättesaadavus, tualeti kasutamine, liikumine voodist ratastooli ja vastupidi). Olukorras, kus patsiendil puudub võimalus oma hooldusvajadusest distantilt teada anda, jääb patsiendi hooldus üksnes asutuse töötajate otsustada. Jättes arvestamata patsiendi individuaalsed hooldusvajadused, võib tekkida oht isiku piinavaks, julmaks või väärikust alandavaks kohtlemiseks, mis on PS § 18 järgi keelatud.

PS § 18 tuleneva keelu alusväärtuseks on inimväärikus. Lisaks põhiseadusele kaitseb inimväärikust näiteks piinamise keelu kaudu inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 5, ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastane konventsioon, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikkel 7 ning inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 3. Siinjuures märgib õiguskantsler, et Euroopa Inimõiguste Kohus on seisukohal, et väärikust alandavaks kohtlemise tuvastamiseks ei ole tahtluse olemasolu määrav.²

Õe väljakutse süsteemi võimaldamine õendusabiteenuse patsientidele tuleneb tervishoiuteenuse osutaja kohustusest tagada kindlustatud isikule statsionaarse tervishoiuteenuse saamise ajaks majutus standardtingimustes.³ Vaatamata sellele, et haigla personal käib kogu aeg ringi, peab õiguskantsler vajalikuks haiglas õe väljakutse süsteemi kasutuselevõttu. Seda seetõttu, et teenusele võib sattuda isik, kelle kõnevõime on puudulik (nt ei saa rääkida kõvasti), öösiti on personali hulk päevasega võrreldes väiksem ja haigla osad palatid asuvad sopilistes osades. Samuti võib sellise korralduse juures juhtuda, et töötaja lihtsalt ei kuule hõiget, mistõttu võib jääda mõni hõige töötaja vajaliku tähelepanuta. Mõõda ei saa vaadata ka tõsiasjast, et hõikumine võib olla mõnele patsiendile kurnav ja rikkuda teiste patsientide rahu.

Õiguskantsler märgib veel, et kui õendusabiteenusel viibib patsiente, kes tulenevalt oma seisundist ei saa õe väljakutse süsteemi kasutada (nt halvatuse tõttu) või ei oska seda teha, tuleb õendusabiteenuse osutajal tagada muude sobivate meetmetega patsiendi järele piisav valve, märkamaks kiiresti temal tekkinud vajadusi.

Sestap teeb õiguskantsler SA-le Võnnu Haigla ettepaneku:

- **tagada õendusabiteenuse patsientidel nõuetekohase õe väljakutse süsteemi olemasolu;**
- **teavitada õe väljakutse süsteemi rakendamisel patsiente põhjalikult ja vajadusel korduvalt sellise süsteemi olemasolust ja kasutusvõimalustest.**

(4.2.) Patsientide privaatsuse tagamine

Ringkäigu ja vestluste raames selgus, et mitte alati pole patsientide privaatsus haiglas tagatud. Esiteks võib patsientide privaatsus olla häiritud haigla vastuvõtutoas. See asub esimesel korrusel ning aken avaneb õue, kust möödakäijad võivad vabalt sisse vaadata. Teiseks pole patsientide privaatsus tagatud hügieenitoimingute tegemisel (nt potitooli kasutamisel) ning protseduuride tegemisel palatis.

---

² Nii on Euroopa Inimõiguste Kohus oma lahendis *Price vs Ühendkuningriik* leidnud, et abivajava isiku pidamine tingimustes, mis ei vasta tema hooldusvajadusele, võib kujutada inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklist 3 tuleneva alandava kohtlemise keelu rikkumist. Seda isegi siis, kui puudub otsene tahtlus isiku alandavaks kohtlemiseks. Vt Euroopa Inimõiguste Kohtu lahend [Price vs Ühendkuningriik](#), 10.07.2001, avaldus 33394/96, p 30.

³ [Ravikindlustuse seaduse](#) § 68 lg 2 täitmiseks vastu võetud sotsiaalministri 15.11.2002 määruse nr 132 „[Haiglate majutuse standardtingimused](#)“ § 3 lg 4 järgi peab haigla igas palatis ja tualettruumis, välja arvatud psühhiaatriaosakonnas, olema õe väljakutsesüsteem. Alates 01.01.2015 peab sotsiaalministri 13.01.2014 määruse nr 3 „[Õendushaiglas iseseisvalt osutada lubatud õendusabiteenuste loetelu ja nende hulka kuuluvad tegevused ning nõuded statsionaarse õendusabi iseseisvalt osutamiseks vajalikule töötajate koosseisule, ruumidele, sisseseadele, aparatuurile ja töövahenditele](#)“ § 6 lg 9 punkti 32 kohaselt olema statsionaarse õendusabiteenuse osutajal vähemalt üks personali väljakutsenupp iga voodi, tualettruumi ja üldruumi kohta.

PS §-st 10 tuleneb inimväärikuse põhimõte, mis on põhiseaduse üks põhiprintsiipidest. Ka Riigikohus on öelnud, et „[i]nimväärikus on kõigi isiku põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja vabaduste kaitse eesmärk”.⁴ Inimväärikuse põhimõttest tuleneb keeld sundida inimest tingimustesse, mis tema kui inimese väärikust alandaks. Kui inimene peab hügieenitoiminguid tegema või taluma intiimsete protseduuride tegemist kaaspatsientide ees, riivab see inimese väärikust ning selliseid olukordi tuleb vältida.

Eeltoodu tõttu soovitan Teil tagada, et vastuvõturuumi aken oleks varustatud privaatsust tagava kattega ning et hügieenitoimingute või intiimsemat laadi protseduuride tegemisel kasutataks sirme või muid patsiendi privaatsust võimaldavaid abivahendeid.

(5) Kokkuvõte

Õiguskantsler teeb kontrollkäigu tulemusel isikute põhiõiguste ja -vabaduste tagamiseks SA-le Võnnu Haigla järgnevad ettepanekud:

- tagada õendusabiteenuse patsientidel nõuetekohase õe väljakutse süsteemi olemasolu;
- teavitada õe väljakutse süsteemi rakendamisel patsiente põhjalikult ja vajadusel korduvalt sellise süsteemi olemasolust ja kasutusvõimalustest;
- tagada, et vastuvõturuumi aken oleks varustatud privaatsust tagava kattega ning et hügieenitoimingute või intiimsemat laadi protseduuride tegemisel kasutataks sirme või muid patsiendi privaatsust võimaldavaid abivahendeid.

Õiguskantsler palub SA-lt Võnnu Haigla teavet tehtud ettepaneku täitmise kohta **hiljemalt 25.08.2014.**

---

⁴ Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 22.03.2006, [3-3-1-2-06](#), p 10.